

A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSOK
ÉS BETÜÖNTŐK SZAKEGYESÜLETE

TIZ ÉVES TÖRTÉNETE

IRTA LERNER DEZSŐ

AZ EGYESÜLET KIADÁSA

A MAGYARORSZÁGI
KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS BETÜÖNTŐK
SZAKEGYESÜLETE
TIZ ÉVES TÖRTÉNETE

IRTA LERNER DEZSŐ

AZ EGYESÜLET KIADÁSA

2kms. l.
369 m

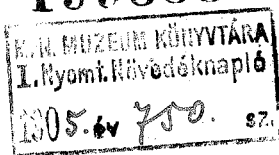

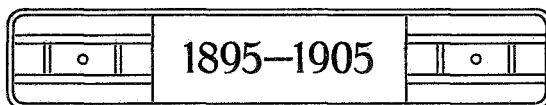
Világosság könyvnyomda r.-t.
Budapest, VII., Nyár-utca 1.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

199353

A modern, osztálytudatos munkásmozgalom alapján álló szakegyesületek keletkezése majdnem egybeesik magával az osztálytudatos munkásmozgalom keletkezésével.

Helyes értelemben vett osztálytudatos mozgalom pedig Magyarországon csak az örökké emlékeztető 1889. évi párisi nemzetközi szociáldemokrata kongresszus vagyis igazabban 1890 óta van. Valójában az 1890. év december 7. és 8-án tartott szociáldemokrata kongresszus teremtette meg a magyarországi osztálytudatos munkásmozgalmat.

Nyomban e kongresszus után alakultak szakegyesületek, persze kezdetben igen szerény keretekben, de már 1891-ben annyira érezhető volt jótékony hatásuk az ország munkásságára nézve, hogy a minden időben a vagyonos osztály érdekeit védő kormányhatalom idejét látta a szakegyesületi mozgalom elé akadályokat gördíteni. A mi különben éppen nem akadályozta meg a munkásságot a szakegyesületekben való tömörülésben, sőt fokozottabb mértékben törekedtek annak erősítésére, fejlesztésére.

Nekünk nyomdászoknak már jóval a szakegyesületi mozgalom keletkezése előtt meg volt a mi hatalmas segélyző egyesületünk és így csak később kezdtünk foglalkozni egy modern, osztálytudatos munkásmozgalom alapján álló szakegyesület alakításának eszméjével.

Ez 1893-ban történt.

Akkor, midőn az 1890-iki árszabálymozgalomban állvamaradt néhány testvéráruló bűnös bésugására Hieronymi Károly, akkori belügyminiszter, segélyező egyesületünket azért, mert állítólag a sztrájkolókat segélyezte, fölloszlatta, majd pedig a fölloszlatást a képviselőházban történt interpelláció következtében fölfüggesztésre változtatta át.

Maga a fölfüggesztés, bár hosszú tíz évig tartott, nem igen okozott látható kárt az egyesületben, legföljebb annyit, hogy ez idő alatt alapszabályokkal nem működtünk, hanem csak közgyűlési határozatokkal, melyekre vonatkozólag azonban előre ki kellett kérni az illetékes előjáróság jóváhagyó véleményét, mert különben nem engedték volna meg e határozatok végrehajtását.

Anyaegyeletünk azonban mindenha féltve őrzött kincse volt minden szaktársnak és így részben a hatósági zaklatások elkerülése, részben pedig az önképzés kikapcsolása indította a szaktársakat arra, hogy egy minden ízében modern szakegyesületet alakítsanak. Ebben vélték nagygyá, hatalmassá tenni a már akkor is jelentős magyarországi nyomdász szervezetet. Ide igyekeztek bevonni a nyomdai munkások minél nagyobb tömegét, hogy itt nyíltan szembeszálljanak az akadékoskodó hatósággal szemben éppugy, mint a kapzsi főnökök mindinkább erősödő hadával szemben.

Természetes, hogy ez eszmét a nyomdászmozgalom akkori vezetősége, az anyaegyelet önképző osztályának kebelében alakult lapbizottság pendítette meg elsőnek 1893 június 4-én tartott ülésében. Ettől az időtől kezdve a Typographiának alig jelent meg száma, melyben ne lett volna egy-két buzdító, lelkesítő közlemény a szakegyesület megalakítása érdekében.

Kezdetben nagyon is radikálisan akarták megoldani szaktársaink a kérdést, később azonban, midőn az

anyaegylet fölfüggesztése által jótékony hevületbe hozott kedélyek már lecsillapodtak, a radikalizmusból sokat engedtek, ugyannyira, hogy a cikkírádat végén már alig lehetett kihámozni a modern, osztálytudatos mozgalom alapján álló szakegyesületet.

A Typographia 1893 szeptember 29-én megjelent száma közölte a szakegyesület első alapszabálytervezetét, melyből bizony alig lehetett kiolvasni többet, mint az anyaegylet akkor még működő önképző osztályának gyakorlatából. Ha volt valami új, úgy ez az volt, hogy rendes segélyt is adott. De az eredetileg, a szervezet melegágyának hirdetett szakegyesületet alig lehetett volna ez alapszabályok keretén belül megteremteni. És az 1893. évi október hó 29-én tartott általános nyomdászgyűlés egész terjedelmében elfogadta ez alapszabálytervezetet és azt jóváhagyás végett nyomban fölterjesztették a kormányhatósághoz.

A kormányhatóságnak azonban még ez is sok volt és rövid, néhány hónapi gondolkodás után visszaküldötte a szakegyesület alapszabályait jóváhagyás nélkül, a következő megjegyzéssel:

«A szóban forgó alapszabályok ellen a következő észrevételek merültek föl:

Kimondandó az alapszabályokban, hogy általános sztrájk esetén az abban összebeszélés folytán résztvevők segélyben nem részesíthetők; továbbá, hogy a tagok a nekik följánlott munkát elfogadni s a sorrendet betartani nem kötelesek.

A heti járulékok fölemelése alapszabálymódosításához kötendő s végül meghatározandó az alapszabályokban a közgyűlésnek s a választmányi üléseknek összehívási módja.»

Magyar kormányhatóságtól mit is lehetett volna mást várni, minthogy — munkásegyletről lévén szó —

a tagok önrendelkezési jogát gúzsba kösse és segélyt csak akkor fizethessenek, mikor ez a hatalmasoknak is tetszik.

Néhány héttel e miniszteri leirat megküldése előtt, 1894 január 15-én ugyancsak a kormányhatóság megtiltotta az anyaegyletnek, hogy lapot adjon ki s ennek következtében a «Typographia» egy az egylettől teljesen független kiadó bizottság kezébe ment át, ugyancsak e bizottságra ruházta egy nyomdászgyűlés a nyomdász szervezet irányítását, az egész agitáció vezetését is.

Lehet, hogy a szabad szervezet vezetőségét képező lapbizottság működésével nagyon meg voltak a szak-társak elégedve, vagy talán a lapbizottság maga nem tartotta kielégítőnek a kormányhatóság által megnyirbált szakegyesületi alapszabályokat, avagy talán már egészen fölöslegesnek is tartotta magát a szakegyesületet is, annyi azonban tény, hogy a lapbizottságon kívül vajmi kevesen tudtak az alapszabályok visszaérkeztéről és így annál kevésbé beszélhettek a kormányhatóság erőszakos kívánságairól, a szakegyesület megalakításáról pedig hosszú ideig szó sem volt.

Csak az 1895 június 28-án megjelent Typographia foglalkozik vezetőhelyen azzal, hogy körülbelül száz szaktárs részvétele mellett egy értekezlet tartatott, mely kimondotta a szakegyesület megalakításának szükségességét és egy öt tagu bizottságot küldött ki a teendők megállapítása végett.

A lapbizottság ekkor már szintén kevésnek tartotta a körülötte csoportosuló szabadszervezetet és erélyes agitációt indított a közelgő mozgalomra való tekintettel a szakegyesület megalakítása érdekében azért, hogy ebben minden nyomdai munkást összegyűjtsön és megnyerje őket a szervezetnek, a mozgalomnak.

Az 1895. évi július hó 14-én tartott általános nyomdászgyűlés elfogadta a már 1893-ban kidolgozott alapszabálytervezetet és azt a kormányhatóság kívánságának megfelelőleg módosította, azonnal fölterjesztette ismét, a szakegyesület pedig nyomban megkezdte működését.

A jól látogatott alakuló gyűlés elnöke Zaka Lajos, jegyzője Salzmann Lajos volt. A gyűlés Peidl Gyula indítványára kimondotta a nyomban való megalakulást és a következő tisztikart választotta meg: Elnök: Leitner Pál; alelnök: Bauer Imre; pénztáros: Novitzky László; ellenőr: Sailer Lajos; jegyző: Zaka Lajos. Választmány: Csebrenyák József, Künsztler Jénő, Enyedi János, Gatschke Miksa, Merzl Ferencz, Groszmann Lipót, Appelt József, Grünwald Ödön, Heinrich Károly, Salzmann Lajos, Herz Gyula, Hipper Sándor, Grünberger Vilmos, Salzer Győző, Kónya Imre, Tabacsák Győző, Lipp Károly, Krausz Pál, Krausz Soma I., Michel József, Peidl Gyula, Petryszin János, Hrubik Gyula, Zeke József, Pollák Béla. Számvizsgálók: Krehmann Lajos, Metzger Nándor, Stösser Adolf, id. Aigner József és Radnai Mihály.

A megválasztott ideiglenes választmány július hó 21-én tartotta meg alakuló ülését és július hó 27-én kezdődtek meg a befizetések.

A választmány taggyűjtés céljából körlevelet bocsájtott ki, melynek bevezető sorai a következők:

«T. kartárs!

Az e hónap 14-én, a «Mikádó»-kertben tartott általános nyomdász-gyűlésen megalakult Szakegylet ideiglenes választmánya tisztelettel kéri önt, hogy a szaktársak és segéd munkások, valamint a 14 évet meghaladott segéd munkásnők és *tanoncok* között az egylet részére tagokat gyűjteni sziveskedjék . . .»

A lelkes hangon tartott körlevélnek meg is volt a kívánt hatása.

Az első héten 23 nyomda személyzete csatlakozott a szakegyesülethez, a tagok száma 629 volt és 54 frt folyt be illetékekből, a 2-ik héten 72, a 3-ik héten 81 forintra emelkedett a bevétel, a tagok száma pedig elérte a 900-at. A vidéki szaktársak közül legelsőbbben a gyomaiak csatlakoztak.

Ilyen arányban emelkedett a tagok száma mind örvendetesebben egészen az 1895. évi árszabálymozgalom bekövetkeztéig, mikorra már Budapest minden jóra való nyomdása, minden könyvnyomdai segéd munkás és segéd munkásnő, sőt a tanoncok nagyrésze is a szakegyesületben csoportosult, hogy ott együttesen, vállalva vivják meg a munkaadókkal szemben indított harcot, hogy maguknak, a kizsákmányolt nyomdai munkásoknak tisztességesebb munkafeltételeket, jobb megélhetést biztosítsanak.

Az 1895. évi árszabálymozgalom azonban nem járt a kívánatos eredménnyel és a három heti sztrájk alatt sok törekvő, öntudatos szaktártnak elfoglalta helyét a betódult tudatlanok serege. Ennek tulajdonítható azután, hogy mind kisebb és kisebb lett a fizető tagok száma, ugyannyira, hogy 1500-ról 300-ra szállt le és azok is teljesen el voltak kedvetlenedve, a szakegyesülettel még azok sem törődtek, kik fizettek, sőt a vezetőség sem tett semmit a szakegyesület és a szervezet megmentése érdekében, hanem hagytak szépen veszni mindent.

De csináltak e helyett mást.

A vezetők az árszabálymozgalom következményeiért egymást okozták, ezen össze is vesztek, később pedig az egész nyomdászág két pártra szakadt, mely után hosszú másfél esztendői testvérharcz keletkezett, mely csak az 1897. évi debreczeni kongresszuson ért véget.

Ennek a testvérharcznak az első áldozata a szakegyesület volt.

A befizetések lassankint egészen megszűntek, míg végre az 1896 augusztus hó 23-án tartott szakegyesületi értekezlet kimondotta az egyesület működésének fölfüggesztését. A fölfüggesztést az akkori viszonyokra nagyon jellemző következő határozati javaslattal mondta ki az értekezlet:

«Tekintve, hogy a szakegylet ma — alapszabályok nélkül — céljának nem felel meg, amennyiben tagokat sem bir szerezni a szaktársak bizalmatlansága miatt. Tekintve, hogy a szervezkedés sem kívánja *jelenleg* a szakegylet működését, kimondja a mai értekezlet, hogy a szakegylet működését addig fölfüggeszti, míg alapszabályai megerősíttetnek. A meglevő vagyon egy hetes bizottság kezelése alatt takarékpénztárba helyeztetik s a segélyre jogosultak kapnak esetleges munkanélküliség esetén segélyt. A vagyon mindaddig külön kezeltetik, míg vagy az alapszabályok megerősíttetnek vagy hasonló célú egylet alakul.»

A határozati javaslat benyújtója ugyanaz a Salzmann Lajos volt, ki az alakuló gyűlésen a jegyzői tiszteet töltötte be.

A szakegyesületnek akkor 799 frt 64 kr. készpénz vagyona volt és a lapbizottság 500 frt tartozásával együtt 1299 frt 66 kr. fölött rendelkezett, melynek kezelését, illetve gyümölcsözőleg való elhelyezését egy héttagu bizottságra bízta az értekezlet, melynek tagjai voltak a következők: id. Aigner József, Bauer Imre, Jászai Samu, Krausz Soma I., Novitzky László, Rothenstein Mór és Siegfried József.

Szerencsére azonban a szakegyesület működését nem sokáig szüneteltette, mert 1896 november 14-én a kormányhatóság már jóváhagyta az alapszabályokat,

mely körülmény újra fölrazta a szaktársakat lethargikus álmukból, ugyannyira, hogy a december 20-án tartott általános nyomdászgyűlés már egyhangu lelkesedéssel kimondotta a szakegyesület másodszori megalakulását.

A vagyont kezelő ideiglenes bizottság nevében Jászai Samu és Bauer Imre referáltak, majd pedig a gyűlés megválasztotta a választmány tagjaiul a következőket: Elnök: Jászai Samu; alelnök: Kiss Ede; pénztáros: Novitzky László; ellenőr: Varga Károly; jegyző: Zaka Lajos. Választmány: ifj. Aigner József, Benkő László, Birócz Döme, Bujnovszky Rezső, Bauer Imre, Bressán Sándor, Csebrenyák József, Erhardt József, Grünwald Ödön, Klein Ignác I., Klein H. Lipót, Kalmár Henrik, Kiss Nándor, Lipp Károly, Lőrincz Kázmér, Morócz Jenő, Péntes Sándor, Sándor János, Spitzkopf Sándor, Salzmann Lajos, Schelken József, Szász József, Schwarcz Jakab István, Uhl Árpád, Vörös Vilmos. Számvizsgálók: id. Aigner József, Krausz Soma I., Kronits Ljubomir, Schön János és Skodnitz Jakab.

A gyűlés a többek között elhatározta, ellentétben az első alakulással, hogy tanonczok a szakegyletbe nem vétetnek föl és a segéd munkások közül is csak azok, kik már nem tanuló leányok.

1897 január 1-én már 100 taggal meg is kezdte működését. Kezdetben ugyan a szaktársak csak nagyon félve csoportosultak a szakegyesületbe, részint azonban a még mindig dúló adáz testvéri harc volt oka annak, hogy a szakegyesület csak nagyon csigalépésben haladhatott előre.

Csak midőn az egymással farkasszemet néző két párt, a bécsi szaktársak közbenjárására, lerakta a harc kiméretlen fegyvereit, kezdtek igazán a munkához és válllvetve, közös munkálkodással igyekeztek

erősíteni a szervezetet és ezzel együtt erősödött a szakegyesület is.

Mikor a szaktársak már látták, hogy a békés együttműködés komoly és állandó jellegű és így nincs mit tartani attól, hogy a szakegyesület újabb megrázkódtatásoknak lenne kitéve, kezdték mind nagyobb és nagyobb számban fölkeresni a szakegyesületet.

Valójában azonban csak az 1899. évi anyaegyleti rendes közgyűlés adta meg azt a lökést, mely a szakegyesület későbbi megerősödésére vezetett. E közgyűlés mondta ki ugyanis az önképző osztály megszüntetését és így akarva nem akarva is a szakegyesületbe kellett a szaktársaknak csoportosulniok. Kezdetben ez a csoportosulás csak a budapesti szaktársak részéről történt, míg a vidéki szaktársak csatlakozása csak nagyon lassu tempóban haladt. Legelőször ismét a gyomai szaktársak léptek be a szakegyesületbe, azonban a vidékiek első jelentősebb csatlakozása a debreczeni szaktársak testületileg való belépésével történt. Ez volt a szakegyesületnek első vidéki helyicsoportja, melyet csak nagyon lassan követtek a többi vidéki városok szaktársai.

Ez ideig a szakegyesületnek nem volt külön helyisége, hanem csak az anyaegylet helyiségéből birt albérltetbe egy kis szobácskát, mely az egyesület gyarapodásával, a tagok mind rohamosabb szaporodásával már mindinkább szűknek bizonyult. 1899 május havában külön magánhelyiséget bérelt 1800 korona évi bérért a szakegyesület a Stáhly-utca 7. szám alatt, melyet öt évig birtunk.

Az 1899-ik év november 27-iki választmányi ülés elhatározta a munkaközvetítés bevezetését s ugyanakkor a telefon is bevezettetett a szakegyesületbe.

Érdekes a fölemlítésre az is, hogy a szakegyesületi munkaközvetítés működésének megkezdése tényleg

1900 márczius 11-én történt, ugyanakkor, mikor az állami ipari munkaközvetítő intézet is megkezdette sztrájkőrő-líferáló működését.

Ekkor mára tagok nagymérvű szaporodása, a vidéki szaktársak mindsűrűbb csatlakozása annyira megnövelte az irodai teendőket, hogy egy állandó titkár alkalmazása többé nem volt elkerülhető.

Az 1900. évi április hó 1-én tartott választmányi ülés kiírta egy állandó titkári állásra a pályázatot. Ugyan e választmányi ülés mindjárt alkalmazta is ideiglenes minőségben e sorok íróját.

Az állandó titkári állás a május hó 25-én tartott rendkívüli közgyűlésen töltetett be, mikor is a szaktársak négy pályázó közül nagy többséggel e sorok íróját választották meg, mely állásban a szeptemberi választmányi ülés, majd az 1901-dik évi rendes évi közgyűlés véglegesítette.

Az 1898-ik évi április hó 17-iki választmányi ülés határozta el a Nyomdász Évkönyv és Utí kalauz kiadását, melynek azóta hét évfolyama meg is jelent és igen szép számu olvasónak örvend.

Ugyancsak az 1898. évi április hó 17-iki ülésében mondotta ki a választmány egy dal- és zenekar alakítását is, mely külön-külön meg is alakult, melyek azonban időközben megszűntek működni. A zenekar 1904-ben újra alakított és — ha a jelek nem csalnak — ez alkalommal állandóan meg is marad.

Az 1899-ik évi április hó 17-iki választmányi ülés határozta el az anyaeyleti önképző-osztály könyvtárának megvételét, 2000 koronáért, 10 évi 200 koronás részletben való fizetésre.

A fővárosi szaktársak ez időben már jórészt meg is voltak a szakegyesülettel elégedve, de a vidék még mindig idegenkedett és ez idegenkedésnek oka főként az alapszabályok hiányosságának volt tulajdonítható, mely czimében ugyan a magyar-

országi könyvnyomdászok és betüöntökről szólt, de lényegileg nem tartalmazott semmit, mely biztosította volna a szakegyesületi helyi csoportok zavartalan, hatósági beavatkozástól ment működését.

A központi választmány tehát részben ezért, részben pedig, hogy a szakegyesület igazi hivatásának egészében jobban megfelelhessen, új alapszabályok kidolgozásához fogott, melyben apróra körülírta a vidéki helyi csoportok alakítására és ezeknek működésére való jogát a szakegyesületnek és a tagok anyagi érdekeinek megóvása és még több üdvös ujitáson kívül beiktatta a 7-ik §-t, mely arról intézkedik, hogy azon tag, ki a szakegyesület vagy a tagok erkölcsi és anyagi érdekei ellen vét, a tagok kebeléből kizárható.

E módosított alapszabályokat az 1901 december 15-én tartott rendkívüli közgyűlés magáévá tette és ez nyomban föl is lett terjesztve a kormányhatósághoz, mely — bár igen sűrűn zaklattuk érte — mégis csak hat havi huzavona után küldte vissza, még pedig jóváhagyási záradék nélkül. Ez alkalommal, úgy látszik, csupa megszokásból nem hagyta jóvá ismét alapszabályainkat a kormányhatóság, mert csupa olyan lényegtelen kifogásokat tett, melyeket minden további nélkül teljesített a választmány ajánlatára az 1902. évi július hó 13-án tartott rendkívüli közgyűlés, mely után azonnal fölterjesztettük újra.

A kormányhatóság ez alkalommal már nem találtván kifogásolni valót, erélyes sürgetésre végre 1902 október 19-én ellátta alapszabályainkat a jóváhagyási záradékkal.

Éppen jókor, a budapesti árszabálymozgalom kezdetén érkeztek le jóváhagyott alapszabályaink és így nyomban életbe is léptettük azt, melynek jótékony hatása azonnal érezhető volt.

Az árszabálymozgalom lezajlása után már a választmány élve alapszabályadta jogaival, kiközösítette a szakegyesületből mindazokat, kik az összesség érdekeit megsértették. A történelmi hűség kedvéért megjegyezzük, hogy e megtévelyedettek száma 167 volt, kiknek nagyobb része azonban okulva a tapasztaltakon azóta már jóvá tette hibáját és így megjavulván, ma már jó részben ők is hasznos tagjai a szervezetnek.

Ez időtől kezdve a központi választmányban már helyet foglal a segéd munkásnök, majd később a segéd munkások 2—2 képviselője is, hogy így ott is képviselhessék a nyomdai segéd munkások és segéd munkásnök érdekeit közvetlenül. Nem érdektelen talán fölemlíteni itt azt is, hogy már az 1895. július 14-én tartott alakuló ülésen is volt szó arról, hogy a segéd munkásnök képviselői a választmányba bevonassanak, de akkor a gyűlés úgy határozott, hogy ezt csak az alapszabályok jóvá hagyása után fogják bevezetni. Ez idő után azonban e kérdéssel sem a szaktársak, sem pedig maguk a segéd munkások vagy segéd munkásnök nem foglalkoztak s így nem is lett belőle semmi, mindaddig, míg ezt az 1903. évi rendes közgyűlés Groszmann Miksa, akkori elnök ajánlatára el nem határozta.

Az új alapszabályok értelmében az 1903. évi rendes közgyűlés elhatározta az első szakegyesületi kongresszus megtartását, a választmány pedig minden lehetőt megtett, hogy a vidéki szaktársak minél nagyobb tömegét vonja be a szakegyesületbe. Több mint száz vidéki város szaktársaival tartottunk részben önálló, részben pedig több városra szóló kerületi értekezleteket, melyeken mindenütt a szakegyesület választmányának tagjai hirdették a szakegyesületi helyi csoportok megalakításának és így a szaktársi élet megteremtésének szükségességét és

az egész nagy nyomdászcsaládra kiható rendkívüli fontosságát.

És ennek a nagyarányu, odaadó, buzgó agitáció-nak meg is lett a kívánt eredménye. Az oly városokban, melyekben több mint tíz nyomdász dolgozik, majdnem kivétel nélkül megalakítottuk a helyi csoportot, sőt van egy pár olyan helyi csoportunk is, melynek tagjai két-három egymáshoz közel fekvő kisebb város szaktársaiból kerülnek ki.

Harmincz városban emeltünk új erős várat a nyomdász szervezetnek, melyekben ma már mindenütt erőteljes szaktársi élet és rendezett viszonyok vannak.

A helyi csoportok megalakítása után, 1903. évi augusztus 15-én és 16-án tartottuk Budapesten az első szakegyesületi kongresszust, mely, úgy a résztvevők számát, mint a nagyfontosságú határozatokat tekintve, messze tulszárnyalja az eddigi magyarországi nyomdász kongresszusokat. Legfontosabb eseménye e kongresszusnak kétségkívül az első országos egységes árszabály megteremtése volt, mely örökké emlékezetes marad a magyarországi nyomdászság történetében. A kongresszuson Budapestről 19 küldött, a vidéki városokból pedig 57 helyi csoport 61 küldöttel vett részt. A tárgyalásoknál gyorsírói jegyzőkönyv vétetett föl, mely annak idején, egész terjedelmében, nyomtatásban is megjelent.

A tagok száma 1903-ban soha nem remélt magas számra emelkedett. Több mint 50% volt az emelkedés és 3118-ról 4768-ra emelkedett, a mely szám korábban elérhetetlennek látszott. Az emelkedés nemcsak a vidéken volt nagyarányu, hanem, ha lehet, Budapesten még fokozottabb volt és mindvégig megtartotta Budapest nagy majoritását, ugyannyira, hogy a tagok $\frac{2}{3}$ -a ma is Budapesten van.

A tagok számának ily óriási emelkedését vidéken főleg a személyes érintkezésnek, Budapesten pedig a folytonos agitációnak tulajdoníthatjuk, de kétségkívül hozzájárult ehhez egy más jelentős körülmény is. És ez az 1903. évi április hó 15-én és 16-án Straszburgban tartott nemzetközi nyomdász-értekezlet ránk nézve nagyfontosságú határozata. A straszburgi értekezlet ugyanis az osztrák nyomdász-szövetség küldötteinek indítványára kimondotta, hogy csak azon magyarországi könyvnyomdászokat és betűöntőket ismerik el tagnak, kik a segélyező-egyesületen kívül a szakegyesületnek is tagjai. Ma tehát az, a ki külföldön a szakegyesületi utazási igazolványát nem tudja fölmutatni, még utassegélyt sem kap. Ezért tehát napról-napra kevesebb lesz a száma azoknak, a kik még nem tagjai a szakegyesületnek.

A szaktársaknak a szakegyesületbe való nagy arányú csoportosulásával lépést tartott a segéd-munkások és segédmunkásnők belépése is, úgy, hogy nem messze vagyunk már attól az időtől, midőn örömmel mondhatjuk, hogy Magyarország minden jóra való könyvnyomdai munkása tagja a szakegyesületnek.

A kongresszus után úgy a budapesti mint a vidéki tagok, de meg a helyi csoportok szaporodása is annyira fölhalmozta az irodai munkát, hogy az eddig alkalmazott egyetlen hivatalnok már nem volt képes azt többé egyedül elvégezni. Az 1903. évi novemberi választmányi ülés ideiglenesen egy kiegészítő hivatalnokot alkalmazott, majd pedig az 1904. évi rendes közgyűlés elhatározta egy ellenőr-hivatalnoki állás szervezését is.

Az ellenőr-hivatalnoki állás nyilvános pályázat útján, nyomdánkénti titkos szavazással töltetett be, mely szavazás 1904 június havában ejtetett meg,

s az első szavazás alkalmával, a hét pályázó egyike sem nyerte el az abszolút többséget, míg a pótválasztásnál Gyürey Rudolf lett e tisztségre megválasztva. Ez állásában a választmány ajánlatára az 1905. évi rendes közgyűlés erősítette meg.

A szakegyesület taglétszámának, kiadásainak és vagyoni állapotának rendszeres és egészséges emelkedéséről élénk tanuságot nyújt az alábbi statisztikai kimutatás:

Év	Tagok száma	Összes bevétele korona	Összes kiadás korona	Vagyon készpénzben korona	Összes vagyon korona
1896	100	1400·18	— —	1400·18	1400·18
1897	568	4077·32	1471·90	4005·60	4886·66
1898	640	5907·08	2974·64	6938·04	7555·10
1899	1687	8172·88	8375·66	6735·26	8765·84
1900	2279	13019·79	11148·53	8606·52	10434·06
1901	2589	14719·24	12875·31	10450·45	12337·84
1902	3118	23199·20	23966·91	9682·74	12644·73
1903	4768	28935·35	30707·16	7910·93	12059·66
1904	5392	39291·26	37736·69	9465·50	15165·66
1905*	6013	19797·80	17983·34	11279·96	16980·62
Összesen		158520·10	147240·14	11279·96	16980·62

Vagyis a szakegyesületnek 1905 június végén 6013 tagja és 11279 kor. 96 fillér készpénzvagyona van.

A tíz év alatt kiadott 147.240 korona 14 fillér összkiadásból szervezkedési célokra fordított 27.950 kor. 95 fillér (20%), önképzésre 21.896 kor. 20 fillér (15%), munkanélküliek segélyezésére 41.946 kor. (30%) és 55.446 kor. 94 fillér (35%) egyéb kiadásokra. Az elért eredmény bizonyára nem megvetendő, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy

* Az 1905. évi statisztika június végéig, tehát csak félévről szól.

szakegyesületünk az első években minő kis keretben mozgott.

De nemcsak a tagok megsokasodásában, nemcsak a vagyon gyarapodásában haladt nagyban előre a lezajlott tíz év alatt a szakegyesület, hanem jelentősen előmozdította a szaktársak erkölcsi érdekeit is és kiváló része van a szaktársak gondolkozásmódjában beállott kedvező változásnak is.

Szakegyesületünk birtokában az egész országban 20.000 kötet könyv van, melyek között megtalálják tanulni és tudni vágyó szaktársaink a modern világ legjobb könyveit. Azokat, melyeket nem a hatalom konvencionális tudósai és firkásai róttak jól-rosszul össze, hanem amelyeket nagy gonddal, tüzzel, lelkesedéssel irtak meg az igazi tudás láng-lelkű apostolai.

A szakegyesület által tartott tanfolyamokon, föl-olvasásokon lelket nemesítő tudományos dolgokat és a gyakorlati életben szükséges olyan tudnivalókat sajtótitottak el a szaktársak, melyeket ma különben csak pénzért árulnak a hatalom és a pénz birtokosainak, de a melyektől a szakegyesületek nélkül elesne a mindig dolgozó, küzdő munkásság, mert hiszen a hatalmasoknak, a gazdagoknak az az érdeke, hogy az igátvonó munkásság mennél kevesebbet lásson, halljon és tudjon . . .

*

Mielőtt még szakegyesületünk dióhéjba foglalt tíz éves történetét befejezném, még egy körülményről meg kell emlékezni. És ez a hivatalos hatalom üldözése.

Mint minden modern szakegyesület, úgy a mi szakegyesületünk is szállka volt mindenha a hatóságok szemében. Alapszabályainkat hosszú vajudás,

sok szaladgalás, sürgetés és a fölterjesztések serege után vehettük csak kézhez és ekkor is olyan állapotban, mely minden volt inkább, mint egy szabad ország szabad népének szabad elhatározásából való egyesülésének szabályai. Mikor mi magunk az alapszabályokat kidolgoztuk és fölterjesztettük, már számoltunk azzal a körülménnyel, hogy szabad Magyarországon vagyunk és a szakegyesület iránt táplált igényeinket bizony nagyon leszállítottuk, csak hogy összeütközésbe ne kerüljünk a hatalom kezelőivel. És mégis találtak benne kifogásolni valót elegendőt. Ilyen körülmények között bizony bajos volt cél tudatos munkálkodást kifejezni. De azért nem maradtunk tétlenül. Működünk úgy, a hogy silány alapszabályaink megengedték és a mit mi meg nem csinálhattunk az alapszabályok által kötött szakegyesületben, azt megcsinálták mások a szabadszervezetben. Szervezetünk azért folyton haladt és erősödött.

Ez nem tetszett a hatalmasoknak.

Minden képzelhető alkalmat megragadtak, hogy éreztessék velünk, hogy mi munkások csak másodrendű polgárai vagyunk a hazának.

A hatóság üldözése néha-néha szünetelt vagy csak kisebb körre szorítkozott, de az üldözésben mindenkor volt részünk.

Legnagyobb volt az üldözés 1898-ban.

Ekkor a munkás szakegyesületek üldözése, az agitátorok fotografálása, lezárása, kitolonczolása általános volt.

A nyomdászok közül Bauer Imre, Csebrenyák József, Kalmár Henrik és Pollák Béla I. lettek áldozatai ez örült hajszának. E négy szaktársunk, kik a legjobbjaink közül valók voltak, kimondhatatlan sok zaklatáson mentek keresztül családjukkal együtt, csak azért, mert igyekeztek kevesebb tudással

biró munkástársaikat fölvilágosítani, tanítani, nevelni és ez bűn volt a hatalom birtokosai szemében. Azt hitték a balgák, hogy ha elviszik, elüldözik legjobbjainkat, megölik vele magát a munkásmozgalmat is. Csalódtak.

A munkásmozgalmat e brutális, középkori eszköz alkalmazásával sem némitották el, hanem még hatalmasabbá tették. A munkások szolidaritása az üldözések közepette bámulatos dolgokat művelt és az osztálytudatos munkásmozgalom mind nagyobb tért hódított. Minden kiüldözött agitátor helyébe tiz új agitátor állott és odaadó buzgalommal, igaz lelkesedéssel csakhamar kiköszörültük azt a csorbát, amit a hatalom durva keze ütött rajtunk.

De nemcsak a személyek ellen indult ez az őrült hajsza, hanem a szakegyesületek ellen is.

1898 elején majdnem minden szakegyesületben garázdálkodtak a hatóság emberei és így csak természetesen, hogy a mi szakegyesületünk sem maradt érintetlenül.

Február 21-én nagy apparátussal rontott be a VIII. kerületi kapitányság a szakegyesület Kerepesi-ut 19. sz. alatt levő helyiségébe és magához kaparítván az egyesület 4000 koronát kitevő készpénz-vagyonát, elvitte ezenkívül az egyesület könyveit és amit el nem vihettek, azt lepecsételték, elzárták a tagok elől.

Néhány heti vizsgálódás után azután, mivel semmiféle szabályellenes dolgot nem konstataáltak és mert nem lehetett ránk semmiféle összeesküvést kisűtni, letörték a szakegyesület záraitól a pecsétet és visszaadták könyveinket, pénzünket.

A történeti igazság kedvéért meg kell jegyeznünk, hogy a szaktársakat a hatóság ez üldözése nagyon hidegen hagyta és így a befizetések zavartalanul folytak tovább.

Még ugyanazon évben mást gondolt a belügy-miniszter és alább hagyván a szakegyesületek üldözéseivel, elrendelte, hogy a rendőrkapitányságok helyett ezentul a kerületi előljáróságok évenként kétszer vizsgálják meg a szakegyesületek ügykezelését. 1898 november első felében tartották meg a VIII. kerületi előljáróság kiküldött tisztviselői az első rendes hatósági vizsgálatot és azóta évenként kétszer megismétlik ezt, de — szerencsénkre — eddig még semmiféle szabálytalanságot föl nem fedeztek. Az az egy előnye minden esetre meg van, hogy szaktársaink is mindenkor biztosak lehetnek a felől, hogy az ügykezelés az alapszabályok értelmében, rendben folyik.

Ugyancsak ez idő hozta meg a könyöradományok gyűjtéséről szóló tilalmat szorgalmazó belügy-miniszteri rendeletet is, mely hazug farizeuskodó czimével ellentétben éppen nem a könyöradományok gyűjtése ellen adatott ki, hanem az öntudatos munkásoknak szervezkedési czélokra való gyűjtési jogát akarta elkobozni. Nagyon fájhatott a belügyminiszter urnak a sztrájkoló munkások tobzódása, ezt akarta egy kissé korlátok közé szorítani.

E rendelet kiadatása után azonnal megindult a hajsza a szabadszervezetek vezetői ellen és a mi lapbizottságunk akkori tagjainak is volt része a VIII. kerületi kapitányság előtt való vallatásokban bővíben és mivelhogy elítélésnek kellett lenni, hiába való volt minden védekezés, elítélték a lapbizottság minden tagját 60—200 koronás pénzbüntetésre, összesen 1040 koronára vagy megfelelő elzárásra, melyet a lapbizottság tagjai el is szenvedtek.

Később nem elégedtek már meg a lapbizottság tagjaival, hanem magát a Typographiát vették üldözöbe. Valahogy kipuhatolták pénztárosát és a rendőrség lakásán meglepve, elvette tőle a kiadóhivatal

könyveit és mintegy 8000 koronát kitevő készpénz-vagyonát. Híába hivatkozott arra a Typographia kiadótulajdonosa, hogy a lefoglalt pénz magán-vagyon, melylyel ő azt cselekszik, a mit akar, a hatóság zaklatásai csak nem akartak véget érni és egy évnél tovább tartó huzavona után kaphatta csak kézhez újra jogos tulajdonát, mely idő alatt a költségek több mint 2000 koronát fölemésztettek.

Csak természetes, hogy ez alkalommal a lap-bizottság tagjait ismételten elítélték 200—200 korona pénzbüntetésre vagy 10—10 napi elzárásra, a mit ez alkalommal szintén valamennyien el is szenvedtek.

Ez a sűrű egymásutánban következő büntetés, a folytonos üldözés és zaklatás egy kissé megcsapantotta vezető embereinkben a működési kedvet és egyideig mintha megszűnt volna a nyomdász-szervezet működni, minden csendes volt, csupán a Typographia tartotta fenn a szaktársak között az összekötő kapcsolatot.

Majdnem egy fél évig tartott ez a stagnálás, mely után 1899 január 15-én egy általános nyomdász-gyűlés megválasztotta az első tizenegyes szervező-bizottságot, melynek tagjai közül keftő még ma is működik.

A szervező-bizottság egészen új alapokra fektette működését és ugyancsak erélyesen hozzálátott a szervezetet átalakító nagy munkájához, mely részben már 1899-ben meghozta eredményét. Az azelőtt nagyon is elhanyagolt vidék sok nagyobb városában rendet teremtett és azontul minden erejét a fővárosi viszonyok rendezésére fordította.

A szervezés munkája Budapesten csak lassu temőben haladhatott, mert szaktársaink még mindig az 1895-iki vereség lidércnyomása alatt állottak. De a vidék rendezésénél elért sikerrel a jég meg volt törve és a szaktársak mindinkább kezdtek

magukban bizni. Hosszu, fáradságos, odaadó és körültekintő munka után végre tető alá került az 1902. évi árszabály, melynek életbelépte óta mintha kicserélték volna az egész magyarországi nyomdász-ságot. Gondolkozásmódja sokkal üdőbb, tisztább és szabadabb lett. A nemes és jó iránt sokkal fogékonyabb. A szolidaritás érzete hatalmasan fokozódott és áldozatkészsége soha nem remélt magasra emelkedett.

A hatóság üldözése 1899 óta szünetelt egészen 1904 szeptemberéig, ekkor újra eljárást indított a VIII. kerületi kapitányság a szakegyesület választmányának minden kinyomozható tagja ellen, tiltott gyűjtés miatt, azért, mert a Typographiában hétről-hétre egy kimutatás jelenik meg. A választmány tagjai hiába tiltakoztak egybehangzóan a vád tart-hatatlansága ellen, hiába hangoztatták, hogy a szakegyesület választmánya sem megengedett, sem pedig tiltott gyűjtéssel nem foglalkozik, mégis elítélte minden tagját 20—100 koronás pénzbüntetésre vagy ennek megfelelő elzárásra. Az ítélet másodfokulag is jóváhagyatott és most vár elintézésre a legfelsőbb fórumnál és semmi kétség sincs az iránt, hogy ott is jóvá lesz hagyva.

Még egy másik ügyben is folyt hatósági eljárás a szakegyesület ellen az 1904. évben, melyet azonban talán már be is szüntettek. Történt ugyanis, hogy egyik, azóta elhalt budapesti nyomdatulajdonos, azért, mert személyzete nem kapván meg szombatonként rendes fizetését, egyöntetű elhatározással az Ipartörvény értelmében egyszerre kilépett, a szakegyesületet panaszolta be a budapesti rendőrfőkapitányságnál, bár a kilépésre a szakegyesület semmiféle befolyást nem gyakorolt, de nem is gyakorolhatott. Az ez ügyben kihallgatottak egybehangzóan tiltakoztak a szakegyesület ok nélküli zak-

látása ellen és beigazolták, hogy a szakegyesület ily ügyekkel nem foglalkozik. Lehet, hogy e kihallgatások alapján, lehet, hogy a panasz visszavonása következtében, a megindított eljárást beszüntették, tény azonban, hogy a megígért vizsgálatnak eddig még semmi látható jele nem mutatkozott.

*

Ha végig nézünk szakegyesületünk tíz éves történetén, úgy örömmel tölti el minden igaz szaktárs szívét-lelkét az a tudat, hogy a zsenge kis egyletcskéből, melyet kezdetben maguk a szaktársak is hatosos egyletnek csufoltak, milyen hatalmas, nagy országos egyesület lett, mely mindenha erős bástyája lesz a ma már kiterjedt nagy nyomdászcsaládnak a munkaadókkal vivandó örökös harcban, örökös küzdelemben.

A szakegyesület tíz éves munkálkodásával elérte azt, hogy a szaktársak ma már egészen másként gondolkoznak az összesség közös szent ügyéről és a kit nem tudnak megnyerni a szaktársi szeretet, a szaktársi becsület és kötelességteljesítés nagy és magasztos eszméjének szép szóval, az igazság meggyőző erejével, azt eltiporják, kiüldözik maguk közül, mert a ki nem tart velünk, az ellenségünk...

A szakegyesület tíz éves működésének eredményével minden igaz szaktárs meg lehet elégedve és ez szolgáljon nekünk buzdításul a jövőre, az újabb tíz évre. Legyen mindenha az a törekvésünk, az a jelszavunk, hogy tudással előre és mindig, szüntelenül csak előre!...

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

VILÁGOSSÁG R.-T., BUDAPEST